

Поширення мистецької спадщини

«Без минулого нема майбутнього» — ця істина часто-густо забувається. Зберегти культурну спадщину, зробити її загальнодоступною, щоб долучити до загальнолюдських цінностей, зокрема, молоде покоління, — ось мета, для досягнення якої здійснюються різноманітні державні (і міждержавні) програми, заходи, створюються музеї, мистецькі галереї, бібліотеки, архіви тощо.

Англійський письменник, художник і теоретик мистецтва Джон Раскін говорив: «Великі нації пишуть свою автобіографію у трьох книгах — у книзі слів, у книзі справ і в книзі мистецтва, але лише остання заслуговує на повну довіру».

Спробуймо зазирнути в цю книгу і поміркуймо разом, що робить людство, щоб зберегти творіння людського генія, які заклади існують для того, щоб кожне покоління могло долучитися до цілющого джерела духовності.

Історичні, археологічні, літературні, архітектурні, містобудівельні, ландшафтні й мистецькі цінності, успадковані людством від попередніх поколінь, — це культурна спадщина.

1 — Києво-Печерська лавра у м. Києві; 2 — історичний центр м. Львова; 3 — Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича; 4 — Херсонес Таврійський

Найцінніші зразки культурної спадщини перебувають під охороною ЮНЕСКО. Список цієї організації складають близько тисячі найменувань пам'яток з усіх континентів світу. Це — храми, парки, заповідники та навіть цілі історичні центри міст. Шедеври людського генія занесені до списку ЮНЕСКО, щоб уберегти їх для нащадків. В Україні є такі об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО: Софійський собор з архітектурним ансамблем та Києво-Печерська лавра в м. Києві, ансамбль історичного центру м. Львова, резиденція митрополитів Буковини і Далмації (нині — Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України (8 церков України та 8 церков Польщі, що представляють гуцульський, бойківський,

лемківський та галицький типи архітектури), що знаходяться в Івано-Франківській, Закарпатській та Львівській областях, Херсонес Таврійський (Крим, м. Севастополь).

Головна мета списку Світової спадщини — зробити відомими й захистити об'єкти, які є унікальними у своєму роді. Держави, на території яких розташовані об'єкти Світової спадщини, беруть на себе зобов'язання щодо їх збереження.

Довідка

Культурна спадщина України є невід'ємною частиною світового культурного надбання, її збереження регулюється Конституцією України (ст. 54), Законом України «Про охорону культурної спадщини» та іншими нормативно-правовими актами.

В Україні на державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них 57 206 — пам'ятки археології (у тому числі 418 — національного значення), 51 364 — пам'ятки історії (у тому числі 142 — національного значення), 5926 — пам'ятки монументального мистецтва (у тому числі 44 — національного значення), 16 293 — пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафті (у тому числі 3541 — національного значення).

Функціонує 61 історико-культурний заповідник. До складу заповідників входять комплекси (ансамблі) пам'яток, що мають особливу культурну цінність, 13 заповідникам надано статус національних. Близько 9400 населених пунктів України мають понад 70 тис. об'єктів культурної спадщини, що потребують дослідження та взяття на облік. 401 населений пункт включено до Списку історичних населених місць України.

Дерев'яні церкви Карпатського регіону: 1 — церква Архангела Михаїла, с. Ужок Закарпатської обл.; 2 — церква Св. Юра, м. Дрогобич Львівської обл.

Картини й літературні твори, архітектурні споруди та скульптурні пам'ятки, нотні записи та кінострічки дійшли до нас через сотні й десятки років завдяки праці багатьох людей, які охороняли та зберігали всі ці культурні феномени, поповнюючи ними світову скарбницю мистецтва.

Для збереження, презентації, популяризації мистецьких надбань людства в усьому світі існують художні музеї та картинні галереї. Найвідоміші з них — Лувр, Прадо, Дрезденська галерея та ін.

Новою формою подолання замкнутості музею стає електронний інформаційний простір, що постійно формується і розвивається. На практиці включення користувача в електронне музейне товариство щонайперше відбувається через інтернет-сайти музеїв.

Лувр — один із найбільших художніх музеїв світу, розташований у центрі Парижа. Будівля музею — старовинний королівський палац. Цей музей можна назвати універсальним. Його вважають найбільш відвідуваним музеєм світу. Колекції Лувру охоплюють великі географічні та часові

простори: від Західної Європи до Ірану через Грецію, Єгипет і Близький Схід; від античності до середини XIX століття.

Експонати Лувру складено в колекції: Давній Схід; Давній Єгипет; Давні Греція, Етрурія, Рим; Мистецтво ісламу; Скульптури; Предмети мистецтва; Картини; Графічне мистецтво. Найвідомішими експонатами Лувру є скульптури Венера Милосська, Ніка Самофракійська, картини Леонардо да Вінчі (зокрема, «Джоконда»), Рембрандта, Тиціана, Ежена Делакруа (зокрема, «Свобода, що веде народ»).

Лувр: 1 — фасад; 2 — скульптура Венери Милосської; 3 — інтер'єр

Музей Прадо розташований у Мадриді, столиці Іспанії. Це один з найбільших і найзначущіших музеїв європейського образотворчого мистецтва, що містить багату колекцію робіт XII—XIX століть, засновану на колишній королівській колекції. Будівля музею є видатним зразком пізнього іспанського класицизму. Колекцію музею складають твори майстрів італійської, фламандської, іспанської та німецької шкіл.

Музей Прадо: 1 — фасад; 2 — інтер'єр

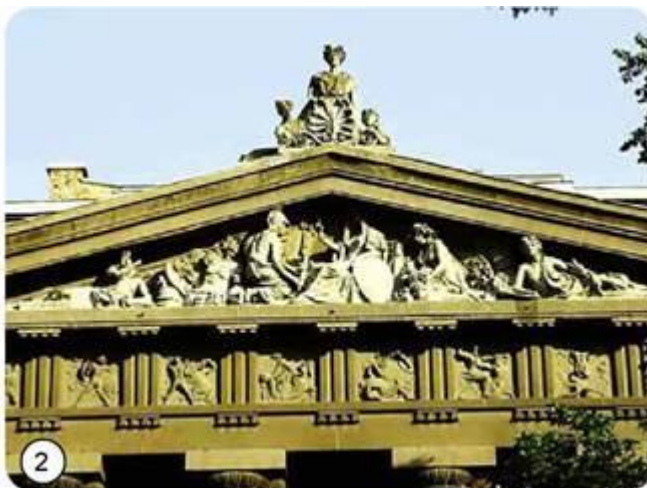
Музей Метрополітен у Нью-Йорку містить майже три мільйони експонатів. Це не просто музей, а справжній центр культури і мистецтва планети в одному величезному приміщенні. Завдяки особливим інтер'єрам відвідувачі мають змогу зануритися в епоху й культуру, в яких народжувалися перлини мистецтва від часів Античності і Стародавнього Єгипту до нашої сучасності. Постійна експозиція музею складає 19 окремих секцій.

Метрополітен: 1 — фасад; 2—4 — фрагменти інтер'єру

У центрі Києва, по вулиці Грушевського, розміщено Національний художній музей України. Будівлю створив архітектор Владислав Городецький за проектом зодчого Петра Бойцова. Вона призначалася для першого в Києві Міського музею, який було відкрито в 1899 році. Споруда з високим фронтоном і колонадою є однією з найкращих пам'яток архітектури кінця XIX століття в Києві. На краю широких сходів встановлено статуї левів, фронтон прикрашає алегорична композиція «Торжество мистецтв». Трохи нижче — фриз із рельєфами на міфологічні сюжети, а над карнизом — застигли фантастичні грифони. Спочатку це був Музей старожитностей і мистецтв, який

мав універсальний характер. Нині в колекції музею понад 16 тис. творів живопису, скульптури і графіки — від XII століття до наших днів.

Національний художній музей України: 1 — фасад; 2 — фрагмент фронтона

Дрезденська картинна галерея (галерея «Старих майстрів») — відоме зібрання картин від Відродження до бароко і класицизму. Колекцію збирали перший і другий Августі, курфюрсти Саксонії. У XIX столітті було споруджено сучасну будівлю галереї, що входить в ансамбль Цвінгера, де, крім галереї, розташовано ще кілька музеїв (збройна палата, музеї порцеляни, геології). Найвідоміша картина галереї — «Сикстинська Мадонна» Рафаеля.

Цвінгер. Дрезденська картинна галерея: 1 — фасад; 2 — інтер'єр

Розгляньте екстер'єри будівель музеїв. До якого мистецького стилю ви зарахували б кожну споруду? Обґрунтуйте свої міркування. Як переважно оформлюються експозиційні приміщення в музеях та картинних галереях?

Галерея Уффіці — це не тільки один з найстаріших музеїв Італії, який було започатковано 1560 року. Це ще й визначне зібрання італійського живопису, починаючи із зародження власне італійської національної школи у XIII столітті і закінчуючи творами XVIII століття.

Палац Уффіці збудував у середині XVI століття архітектор Джорджо Вазарі. Галерею складають сорок п'ять залів із зібранням картин, розміщених у хронологічному порядку.

Інтер'єр Галереї Уффіці

Давид Тенерс Молодший. Ерцгерцог Леопольд Вільям у його галереї в Брюсселі

Які види й жанри образотворчого мистецтва представлено на картині-галереї? Що на ній відбувається?

Довідка

Завдяки Інтернету нині є змога віртуально відвідати найвідоміші художні музеї та галереї різних країн світу. Віртуальні експозиції відкриті в багатьох музеях світу, найвідоміші з них:

Британський музей (Лондон);

Національна галерея Лондона;

Національна галерея Шотландії (Единбург);

Королівський музей образотворчих мистецтв Бельгії;

Королівська художня галерея Нідерландів;

Музей Візантійської культури (Салоніки, Греція);

Національна галерея (Афіни);

Музей Пікассо (Барселона);

Музеї Ватикану;

Берлінська галерея;

Музей д'Орсе (Париж);

Мистецький арсенал (Київ);

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (Київ);

Художній музей у Базелі (Швейцарія);

Художня галерея Делі (Індія);

Шанхайський музей (Китай);

Національна галерея Канади (Оттава);

Національна галерея мистецтв (Вашингтон).

А на «Музейному порталі України» можна дізнатися про різноманітні вітчизняні музеї та їхні колекції.

1 — Національний художній музей, Осака, Японія; 2 — Королівський музей Онтаріо, Канада; 3 — Музей Сумайя, Мехіко; 4 — Музей Гуггенгайма в Більбао, Іспанія

У сучасних художніх музеях, галереях та на виставках з метою популяризації мистецтва серед широкої аудиторії здійснюється багато творчих акцій. Наприклад, замість традиційної екскурсії влаштовуються музейні театралізації, які щедро насичені художнім змістом з фондів або експозицій музею. Будується дія, придумуються діалоги персонажів, міркування дійових осіб вистави, за потреби, використовуються справжні документи, музейні предмети, меблі, зрозуміло, без будь-якого ризику завдати їм найменшої шкоди. Переважно це все використовується для створення відповідної атмосфери й духу часу.

Поміркуйте, яким може бути урок мистецтва в музеї. Чим він має різнитися від звичайної екскурсії та уроку в школі?

Сьогодні завдяки активному розвитку мультимедійних технологій музеї почали застосовувати їх можливості в сучасній музейній практиці. Це — спеціальні технології, що дозволяють замінити традиційну розповідь екскурсовода й пасивне сприйняття експозиції активною взаємодією відвідувача музею з його експонатами. Завдяки цьому відвідувач і музейний працівник мають змогу активно включитися в діалог з музейним середовищем, у якому, окрім експозиції, можуть бути створені спеціальні зони, насичені різного роду музейними предметами або їх моделями, що дозволяють активізувати візуальний, тактильний і вербальний канали сприйняття.

У багатьох музеях функціонують сенсорні інформаційні кіоски, які надають усім бажаючим інформацію про експозиції або конкретний об'єкт. На їх інтерактивних моніторах відвідувачам подано максимум інформації. При цьому є змога показати на екрані те, що неможливо представити на виставці з тих чи інших об'єктивних причин. Інформаційно-довідкові мультимедіа-системи на базі сенсорних кіосків дозволяють забезпечити численні варіанти обслуговування відвідувачів.

Сенсорний інформаційний кіоск

Дисплей у вигляді окулярів

Зручним для користування відвідувачів музеїв, виставок є електронний гід (зокрема, аудіогід) — персональний електронний екскурсовод. Електронний гід може показати план конкретної вітрини і всієї виставки, розповісти про всі експонати музею чи виставки.

Важливо, що всю інформацію гід отримує безпосередньо з бази даних музею, практично в режимі реального часу. Щойно заміна експонатів фіксується в базі даних, це відразу відображається на дисплеї електронного гйда. Такий гід часто забезпечений системою інфрачервоних датчиків, які «знайдуть» відвідувача і приведуть його до експоната.

Аудіогід надає змогу здійснювати різноманітні екскурсії, записувати тексти будь-якими мовами, використовувати музику, спеціальні звукові ефекти, залучати до написання текстів відомих фахівців, а до запису — видатних артистів. При цьому зберігається безпосередній контакт глядача з твором мистецтва, що часом неможливо в екскурсійній групі. Відвідувач музею завжди може зупинити розповідь аудіогйда або повторити фрагмент, що його зацікавив.

Одним із варіантів електронних гідів є дисплей у вигляді окулярів. За бажання користувача цього пристрою можна показати інформацію про твори мистецтва та їхніх авторів, а вбудований аудіогід допоможе краще зорієнтуватися в експозиції музею. Крім того, є можливість здійснювати фото- і відеозйомку, що збереже пам'ятні фрагменти та допоможе згадати побачене в музеї чи галереї.

На багатьох експонатах музеїв чи на архітектурних пам'ятках ми дедалі частіше помічаємо візерунчастий квадрат — QR-код (від англ. quick response— «швидкий відгук»). Це двомірний штрих-код, що містить різну інформацію, яку зчитують за допомогою спеціальних сканерів і камер

мобільних телефонів. Досить запустити програму зчитування QR-коду, навести об'єкти мобільного пристрою на QR-код — і ви отримаєте швидкий доступ до інформації про об'єкт. Завдяки їй відвідувачі музею чи екскурсанти можуть самостійно ознайомитися з експонатами, вибираючи зручну для користування мову. За допомогою цієї технології відвідувач (відвідувачка) може отримати набагато більш цікаву та насичену інформацію, ніж текст і додаткові ілюстрації. На мобільному пристрої можна прослухати лекцію, подивитися відеофрагмент або кругову панораму, і все це абсолютно безкоштовно, оскільки інформація міститься в локальній мережі музею. Екскурсовод, своєю чергою, може в ході екскурсії ілюструвати свою розповідь додатковими матеріалами. QR-коди активно використовуються в музеях і туристичному бізнесі. Наприклад, у Львові QR-коди розміщено на багатьох туристичних об'єктах. Це дозволяє туристу легко орієнтуватися в місті, адже QR-коди дають інформацію кількома мовами.

Із застосуванням електронних гідів, QR-кодів з'явилася можливість влаштовувати різноманітні інтелектуальні змагання, проводити тематичні екскурсії за сценарієм чи ігри (наприклад, у формі квестів: слідуючи за розповіддю віртуального зберігача музею, відвідувачу пропонується спочатку знайти предмети, а потім розповісти про них; або кожен QR-код — це запитання-завдання щодо музейної експозиції, виконавши яке отримуєш ключ до наступного завдання).

Сучасна презентація творів мистецтва

«Ігри в музеї». Об'єднайтеся у групи. Запропонуйте свої варіанти ігор для дітей, які були б цікавими в пізнанні мистецтва.

Мистецтво і сучасні технології можуть не просто існувати в гармонії одне з одним, але й створювати нові можливості сприйняття мистецтва. У практиці сучасної презентації творів мистецтва для посилення сприйняття відвідувачів застосовуються інтерактивні вертикальні та горизонтальні поверхні, голографічні сітки, системи спрямованого звуку тощо.

Прикладом такого гармонійного поєднання мистецтва та медіатехнологій є австралійські інтерактивні арт-проекти «Ван Гог. Полотна, що ожили» та «Від Моне до Сезанна. Французькі імпресіоністи», де витвори митців рухаються і звучать, а глядач перебуває всередині цього руху. Це не виставка в класичному розумінні. Тут полотна не висять на стінах, а проєктуються на великі монітори, стаючи нібито живими для глядачів. Сюжети картин плавно змінюються, усе це відбувається під музику, яка ще більше допомагає зануритися в атмосферу тих часів. Картини під музику змінюють одна одну. Їх зображення відтворюються на великій кількості екранів різних розмірів і форм, розташованих, зокрема, і на підлозі. Завдяки сучасним технологіям глядач має змогу розглянути твори великих майстрів у найдрібніших деталях і в найнесподіваніших ракурсах.

Цікавим є те, що такі проекти дуже зацікавлюють відвідувачів класичним мистецтвом. Переживши унікальний мультисенсорний досвід і подивившись на світ митців у новому незвичайному ракурсі, відвідувачі виставки продовжують ознайомлення з їхньою творчістю на сторінках книжок і в музеях.

Арт-проекти: 1 — Ван Гог. Полотна, що ожили; 2 — Від Моне до Сезанна. Французькі імпресіоністи

Мультимедійні технології, що застосовуються в сучасних арт-експозиціях

Системи спрямованого звуку додають звуку нову якість — локалізованість. Переваги спрямованого звуку: можливість озвучити одну або декілька зон у приміщенні, зберігши тишу в цілому; відстань між зонами, що озвучуються, — від 1 м без шкоди для звукової картини; різні варіанти оформлення — від непомітних на тлі стелі і стін до звукових куполів. Звукові куполи дозволяють локалізувати звук у просторі.

Відвідувач (відвідувачка) отримує звукову інформацію, перебуваючи в строго певній зоні, а вже в кількох метрах від неї нічого не чути. Це особливо важливо для музейних експозицій.

Система «Інтерактивне скло» — медіа-платформа, що перетворює будь-яку скляну поверхню на екран. Інтерактивне скло обладнано інтерактивною системою зворотного зв'язку з користувачем, який може самостійно керувати вмістом екрана.

Зображенням на екрані можна керувати як дотиком рук до поверхні, так і рухами на певній відстані. Контент на такому екрані може керуватися відразу кількома користувачами.

Інтерактивна підлога — це підлогова платформа, на яку зображення проектується згори вниз.

Інтерактивний стіл — мультимедійний пристрій, керування яким здійснюється дотиком.

Інтерактивна стіна перетворює звичайну вертикальну поверхню в інтерактивний відеоекран великих розмірів. На основі цієї технології створюються мультимедіаінсталяції, що дозволяють використовувати вертикальні поверхні для демонстрації таймлінії та інтерактивної взаємодії з нею. Інтерактивна стіна створює повне відчуття перебування в тому чи тому місці. Потрапляючи в проекцію, людина сама рухами рук оживляє зображення. Під час наближення людини система переходить в активний режим і дозволяє вибирати цікаві для неї блоки інформації за допомогою жестів. Після цього зазначений фрагмент збільшується і демонструється відеоролик або набір тексту і фотографій, з якими можна взаємодіяти.

Голографічна сітка — спеціальне полімерне полотно, яке є висококонтрастним екраном для відеопроєкції. За певного освітлення сітка стає практично прозорою, створюючи ілюзію, ніби відеозображення з проектора вільно ширяє у повітрі (ефект голографії). Приголомшливих ефектів можна домогтися, використовуючи голографічну сітку на сцені, — коли віртуальні персонажі вже не відрізняються від реальних, до того ж можливо додати інші спецефекти, 3D літаючі об'єкти тощо.

Оскільки проведення різноманітних заходів у музеях та галереях, здійснення арт-акцій з популяризації мистецтва потребує інформування майбутньої публіки, потрібне застосування реклами, до якої належать буклети, альбоми, афіші, візитні картки, календарі, плакати, листівки, запрошення, бланки, наклейки.

Завдяки сучасним технологіям їх друкування здійснюється і на сувенірній продукції — значках, вимпелах, прапорцях, посуді, ручках, щоденниках, записниках, блокнотах, фірмових папках, що

також сприяє популяризації заходу. Звичайно, реклама у вигляді рекламних роликів застосовується і в засобах масової інформації: на радіо та телебаченні, в Інтернеті.

СЛОВНИК

Музеї художні — музейні заклади, колекції та експозиції яких відображають історію і сучасний стан образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва. Виділяють такі типи цих закладів: музеї широкого профілю (живопис, графіка, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво); музеї, присвячені одному з видів мистецтва (картинні галереї); музеї, присвячені відомим художникам (зокрема, меморіальні музеї).

Пам'ятка культури — визначна споруда, археологічний об'єкт або витвір мистецтва, що є частиною культурного надбання країни, людства загалом (пам'ятка історії, літератури, мистецтва, мови, права тощо) і охороняється законом. Залежно від наукової, історичної і художньої цінності пам'ятки культури бувають світового, державного і місцевого значення. В Україні нараховується понад 160 тис. пам'яток культури.

Художня галерея — тип художнього музею.

ЮНЕСКО (англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) — міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, яка при співпраці своїх членів-держав сприяє розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо.